

MODULUL 1. ȘCOALA

LITERATURĂ

LUMEA CĂRȚILOR

Domnul Vucea de Barbu Delavrancea

Bacalaureat de I.L. Caragiale

TEXTE NONLITERARE

Școala la răscruce (text științific)

LECTURĂ SUPLIMENTARĂ

Corigența de Mircea Eliade

La școală, dar nu rămânem acolo de Marin Sorescu

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

STILURILE FUNCȚIONALE ALE LIMBII ROMÂNE

Stilul artistic (beletristic)

Stilul științific

NIVELUL LEXICO-SEMANTIC

Relații semantice: sinonimia, antonimia

ELEMENTE DE FONETICĂ

Accentul. Despărțirea cuvintelor în silabe

COMUNICAREA

Situația de comunicare. Elementele situației de comunicare

COMUNICAREA SCRISĂ

Rezumatul

Test de evaluare

Notă biobibliografică

Barbu Delavrancea (1858-1918), prozator, dramaturg, ziarist, orator. Se naște la București, într-o familie modestă. Urmează Facultatea de Drept la București, iar după obținerea licenței (1882) pleacă la Paris pentru desăvârșirea studiilor juridice.

După reîntoarcerea în țară, debutează cu volumul de proză *Sultânica* (1885). Desfășoară o bogată activitate publicistică, intră în viața politică și este ales deputat liberal (1894). Publică volume de nuvele: *Liniște*, *Trubadurul*, *Paraziții*, *Între vis și viață*, *Hagi-Tudose*, toate axate pe observația realistă.

Devine primar al Capitalei (1899) și se remarcă prin calități oratorice excepționale. Titu Maiorescu îl consideră drept „cel mai strălucit orator al României contemporane”. Este prieten cu I.L. Caragiale și Al. Vlahuță, pe cel dintâi apărându-l de acuzația de plagiat, într-un proces celebru.

Scrie teatru; în trilogia istorică *Apus de soare*, *Viforul* și *Luceafărul*, evocă scene din trecutul Moldovei, făcând din Ștefan cel Mare un personaj exemplar.

Este ales membru al Academiei Române (1912), prilej cu care rostește discursul de recepție *Din estetica poeziei populare*. Pledează în ultimii ani ai vieții pentru ideea unirii și pentru intrarea României în război alături de puterile Antantei, prin discursuri pline de talent și patos.

Se stinge din viață la Iași, cu puțin înainte de realizarea Unirii din 1918.

LUMEA CĂRȚILOR

ÎNAINTE DE TEXT

1. Prezintă imaginea pe care ți-a lăsat-o în amintire prima ta zi de școală.
2. Povestește, în fața colegilor tăi, o întâmplare amuzantă legată de cele petrecute la școală.
3. Evocă figura învățătoarei/ învățătorului tău, insistând asupra unei particularități care îi caracteriza modul de predare.
4. Răspunde școala aspirațiilor tale? Argumentează, indiferent care îți va fi răspunsul.

DOMNUL VUCEA

(fragment)

de Barbu Delavrancea

Auzisem eu de turci, de muscali și de nemții cu coadă; ziua, la miază-mare, îi vedeam înaintea ochilor cu paloșe late, cu sulite lungi, călări pe cai, sărind gardurile mahalalei, ca și cum ar fi sărit o dără de bou; îi vedeam robind roate de copii și de muieri, lăsând în urma lor jale și nori groși de pulbere.

Dar oricât m-ar fi înspăimântat și fericit lumea basmelor și-a poveștilor, când mi-aduceam aminte că de la S-tă Mărie o să trec la Școala Domnească, din coloarea de negru, uitasem și de turci, și de muscali, și de nemții cu coadă, și de „țara cocorilor”.

Mă apropiam cu gândul, sfiicios, tremurând, d-acea vestită școală, ca de un urs împăiat, gata să fug. Mi-era frică și mi-era dragă. Și mi-era dragă fără să bănuiesc nici cum e, nici unde e.

Două lucruri aflasem: că e „domnească”, iar nu cum era a noastră din curtea bisericii, și că dascălul e „profesor”, trebuind să-i zici „Domnul”, iar nu cum ziceam noi, la al nostru, „Nea Nicuță”.

De pe la Sân-Petru eu îmi luam ghiozdanul, îi treceam băierile pe după gât și colindam pe aceleași cărări din grădina noastră, zicând că am plecat la Școala Domnească. Uneori îmi legam de mijloc, c-un crâmpei din frânghia mamei, tăiat pe furiș, și pe Grivei, și-l luam cu mine. Câinele căsca de căldură, repezea capul după muște, clănțănind dinții.

Eu îi vorbeam de Școala Domnească:

– Hai, măi Grivei, măi, nu fi leneș. Acolo e școală, nu glumă... profesor mare și învățat, iar nu ca Nea Nicuță, care se încurcă când zice cazania... Măi Grivei, este așa de grozav profesorul că, d-ai vrea, chiar și tu ai învăța carte... Ci lasă muștele, nu fi prost... Să-i zici „Domnul” că, de nu, îți mănâncă coada... Și să nu scoți limba d-un cot, că-ți mănâncă și urechile, bunătat’ de urechi, măi Grivei, măi...

Câte nu spuneam și pisicii! Parc-o simț și acum, ghemuită în sân, caldă și moale. Torcea, cu capul pe gura cămășii, cu ochii leneși și galbeni.

– He! he! Martinico... hai la Școala Domnească, că sunt profesori buni... Să nu-ți fie frică... Dacă ai învăța adunarea, îți dă un șoarice... la scădere îți dă doi... la fracții te face împărăteasa șoaricilor... Dacă nu te-i sili, să știi, dragă Martinică, că te ia de coadă, te învârtește de trei ori și-ți crapă fierea de pământ...

Voiam să sperii pisica. Pisica, sfârr-sfârr, închidea pleoapele leneș și nepăsător, iar mie îmi treceau fiori reci d-a lungul spinării, căci eu credeam pe profesor atât de mare, că mi-l închipuiam mai mare și mai tare ca tata chiar... Doamne, dar dacă, în loc să ia pisica de coadă, m-o înhăța pe mine d-un picior?...

Se ducea chieful pe copcă, și mă întorceam acasă, înșirând pisicii vorbe de mângâiere:

– Lasă, Martinică, nu fi fricoasă că Domnul e bun... nu bate la palmă... nu pune în cărcă ca să tragă la spete... nici nu te-așterne cu tălpile la falangă, ca Nea Nicuță, când bea ce-a strâns cu discul.

Mai erau cinci zile până la Școala Domnească. Toate lighioile din curte aflaseră că va să mă duc la o școală mare. Căinele, pisica și cei patru cai ai tatii știau pe de rost cum trebuie să fie în ochii Domnului: nici unul nu s-ar fi dus fără botini în picioare, căci desculți nu i-ar fi primit decât Nea Nicuță, c-un sfaț pe lună.

Noaptea visam școala: un palat mare, mare și frumos, ca în basme, cu porți de fier, cu geamlăcuri, cu uși de cleștar, cu ziduri văpsite ca niște icoane, și mai împodobite decât steaua lui Nea Nicuță, încondeiată de Burghilea, zugrav vestit, căruia îi frecam văpselele între pietre numai ca să mă uit la el zile întregi cum din nimic scotea sfinți, îngeri, draci, cai și balauri.

Veni și ziua de Școală Domnească.

Abia se luminase. Mă deșteptă frate-meu, care învăța la o școală și mai înaltă, și citea pe cărți cu oameni cu pantaloni scurți și umflați, cu pălării mari, cu funde la ciorapi, cu săbiile mai mult scoase decât în teacă. Mi-aduc bine aminte că unul sărea de la al cincilea cat, și c-o mână își ținea pălăria. Grozav îi era de pălărie!

De la Nea Nicuță apucasem să citesc pe silabisite. Frate-meu mă învățase să citesc ca pe apă în cartea de citire. La „când cu ciurma lui Caragea, se răspândeau orășenii prin sate și sătenii prin

pustii“, nu m-ar fi oprit nimeni din turuială. O zi-ceam dintr-o răsuflare. Ba uneori uitam să întorc foile și tot nu făceam greșală. Frate-meu mă mai învățase cele patru socoteli și fracțiile. Ce știam mai bine era tabla lui Pitagora. Mă învățase și istoria cu șase domni vestiți: Radu Negru, de care aș fi jurat că fusese român neam de arap; Mircea cel Bătrân, în capul meu, se încurca în barbă; Alexandru cel Bun, ăla vodă, vezi; Ștefan cel Mare de care râdeam să mă prăpădesc, gândindu-mă că fusese așa de pitic că aprodul Purice se pusese piuă ca el, Ștefan cel Mare, să încalece calul; Mihai Viteazul mă făcea să tai cu nuiaua frunzele de știr și urzici când îl spuneam pe dinafară; și, în sfârșit, Constantin Brâncoveanu mă făcea să plâng de câte ori îl tăiau turcii pe el și pe coconii lui.

Și spunea c-o să mă scrie d-a dreptul în clasa a treia.

Mă deșteptă.

Tresării. Îmi tâcăia inima.

Și-mi zise:

– Să nu-ți fie frică. Să spui tare și deslușit.

– Tare... da...

Și nu vedeam înaintea ochilor de frică.

– Și deslușit.

– Și deslușit.

– Să nu tremuri.

– Să nu tremur...

Și mie-mi clănțăneau dinții în gură.

– Mă îmbrăcai: mă spălai cu apă rece; mă încălțai cu niște pantofi noi; mama mă pieptănă și mă sărută pe frunte, așa că o pricepui... „Să nu-ți fie frică, să nu mă dai de rușine“...

Știam eu în câte feluri sărută mama: altfel de eram bolnav, altfel când o ascultam, altfel când învățam lecția, altfel de plângeam și voia să mă împace, și cu totul altfel mă sărută când mă trimise la Școala Domnească.

Pe drum, bonca-bonca, mă împiedicam de toate pietrele. Inima îmi zvâcnea cum îmi zvâcnea când alții se încercau să-mi ia zmeul de coadă.

Și tocmai departe, dincolo de S-tu Ștefan, frate-meu se opri și-mi zise:

– Aici e școala.

Școala!...

Mi se opri răsuflarea. Făcui ochii mari. Nu-mi venea să crez. Acea să fie Școala Domnească? Niște case lungi, pitici și dărăpănate. Dar n-avea porți înalte de fer, căci n-avea deloc. În fața școlii, o veche pivniță, plină cu gunoi; în jurul ei, o curte mare cu bălării.

Așa case văzusem și eu.

Frate-meu mă lăasă în curte. O sumedenie de copii țipau, se zbunguiau, săreau într-un picior la șodron, se jucau cu sămburi de roșcovă și cu nasturi.

Poi, așa școlari mai văzusem și eu!...

De nu m-ar trânti... Și iacă, frate-meu mă luă de mână și-mi zise încet:

– Să mergem în clasa a treia. Directorul mi-a dat bilet să te înscriu.

Când intrai în clasă văzui o vergea lungă, galbenă și lucioasă, rezemată de masa profesorului, a Domnului.

Domnul – un om nalt, slab, cu barba rară și înspicată.

Domnul era încrunțat și galben.

Domnul striga pe băieți c-un glas ascuțit.

Băieții stau ca sfinții în bănci. Vro trei, cu urechile roșii și aprinse ca focul, în genunchi, lângă o tablă neagră; lacrimile le picurau în cărțile deschise și aduse la vârful nausului.

Vergea, lăcrâmi, urechi roșii, Domn uscat și nalt... Să dusese curajul!... Dârdâiam. Și frate-meu, după ce vorbi încet cu profesorul, îmi șopti:

– O să te asculte, să spui tare și deslușit.

Și plecă. Îmi venea să mă iau după dânsul. Și n-am plâns, nu de rușine, ci de frică.

Domnul se uită la mine cu niște ochi osteniți. Intrasem în pământ. Când deschise gura, mi se păru că mă și înghite.

– Ei... băiete... de câți ani ești?

– De opt... am împlinit la Sân-Petru...

Glasul îmi tremura ca și cum mi-ar fi bătut toaca pe beregată.

– Știi să citești?

– Știu...

– Scoate „Lectura“.

Bag mâna în ghiozdanul făcut de mama dintr-o foaie de cuadrilat și scot Lupul și mielul. Așa ziceam noi cărții de citire, fiindcă începea cu: Lupul și mielul..

Ceru și el o carte ș-o deschise.

Mie-mi juca cartea în mâini și-mi jucă până căzu jos.

Băieții râseră.

Mă plecai să iau cartea. Domnul strigă așa de tare „tăcere!“, că încremenii cum eram, adus de mijloc.

– Ia-ți cartea! Deschide-o la foaia 50 și citește!

Luai cartea. O deschisei. Eu o întorceam la foaia 50, ea se întorcea la foaia 80, la Ciuma lui Caragea. La 50 era Tentația.

– Ci, zi odată, motogule!

Eu, de frică, începui:

– Tentația!...

Cartea se deschise la foaia 80; și eu, trage-i tare și deslușit:

– Când-cu-ciuma-lui-Caragea-se-răspândeau-orășenii-prin-sate-și-sătenii-prin-pustii...

Școlarii pufniră de râs.

– Dăstul, văd că știi. Ce-ai învățat la aritmetică?

– Adunarea, scăderea, înmulțirea, împărțirea și fracțiile vulgare cu adunarea, scăderea, înmulțirea și împărțirea lor.

– Cât fac 25 de măgari și cu 15 boi?

Mă gândii eu, mă răzgândii. Îmi dam cu socoteala: asta nu e adunare, că frate-meu îmi da să adun tot lucruri de un fel, și așa zicea el că este adunarea. Ei, trebuie să fie înmulțire. Dar frate-meu ar fi fost mai bun, mi-ar fi spus cât a dat pe un măgar și pe un bou, ca să pot spune cât fac toți la un loc. Dacă văzui că nu se poate altfel, mă hotărâi să răspund:

– Domnule, nu pot face socoteala pe măgari și pe boi, că tata n-are decât cai... la cai m-aș pricepe...

Eu știam că tata cumpărase un cal, pe Micul, cu 200 de lei.

Domnul râse, școlarii pufniră, pe mine mă podidiră lacrimile.

– Fie și pe cai. Ei, acum să te văz.

Mă duc la tablă; iau tibișirul; îl scap de vro trei ori din mână și încep să socotesc măgarii și boii în cai, pe prețul Micului, adică pe 200 de lei. Adun 25 de măgari cu 15 boi, înmulțesc suma cu 200 de lei și mă întorc spre profesor. El se uitase în jos și nu văzuse nimic din socoteala mea.

Tușesc bine și strig:

– Opt mii, Domnule!

Râzi Domnul, și râzi, și râzi! Când se potoli, zise, privind în tavan:

– Auzi, 25 și cu 15 să facă 8000! Monitor general, ia-l și du-l în clasa a doua!

Monitorul general mă înhăță de mânecă și mă scoase pe ușe afară. Pe drum îmi spuse: „Te-a dat îndărăt“.

După câteva învățături, deschise o ușe. Intrai în clasa a doua și dădui cu ochii de un profesor cu barbă albă.

– Domnule Vucea, pe dumnealui l-a dat îndărăt domnul Petran.

– Ha, ha, tătarul, îndărăt tătarul... ha, ha, tătarule!... bine, tătarule!...

Așa încăpui eu pe mâna Domnului Vucea.

DICȚIONAR EXPLICATIV

culoarea de negru – una dintre cele patru unități teritorial-administrative în care era împărțit orașul București

muscal, subst. m. – rus

monitor, subst. m. – elev care menține ordinea și disciplina în clasă, în lipsa profesorului

SUGESTII PENTRU INTERPRETAREA TEXTULUI

Fragmentul din nuvela *Domnul Vucea* de Barbu Delavrancea este construit pe antiteza dintre imaginea ideală, pe care o are copilul despre școală, și realitate. Reacția lui față de faptul că în curând va merge la *Școala Domnească* este contradictorie: *Mă apropiam cu gândul, sfiicios, tremurând, d-acea vestită școală, ca de un urs împăiat, gata să fug. Mi-era frică și mi-era dragă. Și mi-era dragă fără să bănuiesc nici cum e, nici unde e.*

În imaginația sa, personajul își închipuie o instituție de dimensiuni fabuloase, desprinsă din lumea poveștilor în care trăia: *un palat mare, mare și frumos, ca în basme, cu porți de fier, cu geamlăcuri, cu uși de cleștar, cu ziduri văpsite, ca niște icoane...* Pas cu pas el se pregătește pentru întâlnirea cu marea necunoscută – *Școala Domnească* – despre care, se spune cu umor, știau chiar și *câinele și pisica și cei patru cai ai tatei.*

Tot ceea ce se petrece în mintea copilului îl duce cu gândul la un eveniment fără egal. Realitatea este însă la antipodul așteptării. Cu răsuflarea tăiată, personajul privește uluit ceea ce ar fi trebuit să fie confirmarea unui vis: *Niște case lungi, pitice și dărăpănate. Dar n-avea porți înalte de fier, căci n-avea deloc. În fața școlii, o veche pivniță, plină cu gunoi; în jurul ei o curte mare cu bălării.*

Dezamăgirea produsă de imaginea jalnică a localului școlii este accentuată de înfățișarea și de purtarea *Domnului*. Tensiunea momentului, ironia examinatorului și întrebarea – capcană a acestuia (– *Cât fac 25 de măgari și cu 15 boi?*) îl debusolează complet pe școlar, care este *dat îndărăt*, intrând astfel pe mâna *Domnului Vucea*.

Genul epic – unul dintre cele trei genuri literare, alături de liric și dramatic. Trăsătura fundamentală a genului epic este narațiunea. Aceasta poate alterna cu descrierea și dialogul. Acțiunea, personajele, alternanța vorbirii naratorului cu cea a personajelor sunt alte caracteristici importante ale genului epic. Textele epice pot fi compuse în proză (schița, nuvela, romanul, basmul etc.) sau în versuri (balada, poemul eroic etc).

Tema – reprezintă un aspect general care apare în opera de artă. Marile opere au izvorât întotdeauna din teme majore, importante pentru om și pentru destinul său. Fiecare creator tratează tema în funcție de personalitatea sa artistică. Diversitatea temelor poate fi redusă la un număr de teme eterne: dragostea, natura, copilăria, timpul, războiul, prietenia, călătoria etc.

Nuvelă – specie a genului epic, cu un singur fir epic, cu un conflict concentrat, cu personaje puține și construită de obicei în jurul unui personaj principal.

EXPLORAREA TEXTULUI

I. ÎNȚELEGEREA TEXTULUI

1. Exprimă-ți opinia, prin redactarea unui text de circa 5 rânduri, în legătură cu reacția pe care ai avut-o citind acest fragment. Poți alege dintre următoarele variante: mi-a stârnit curiozitatea pentru că..., m-a amuzat întrucât..., m-a emoționat deoarece... etc. Poți propune și o variantă proprie.
2. Prezintă starea sufletească a personajului care știe că în curând va merge la *acea vestită școală* – *Școala Domnească*.
3. Arată diferența care se conturează în mintea copilului între dascălul lui, Nea Nicuță, și profesorul de la noua școală.
4. Comentează rolul pe care îl are „discuția” micului școlar cu Grivei și cu pisica.
5. Explică intenția naratorului care prezintă un vis legat de imaginea școlii: *Noaptea visam școala: un palat mare, mare și*

Papa Grigore cel Mare în ipostază de învățător (gravură din sec. al XVI-lea)

Profesor și discipol (gravură din anul 1475)

frumos, ca în basme, cu porți de fier, cu geamlâcuri, cu uși de cleștar; cu ziduri văpsite, ca niște icoane și mai împodobite decât steaua lui Nea Nicuță încondeiată de Burghilea, zugrav vestit...

6. Descrie starea de spirit a copilului din dimineața plecării spre noua școală, dedusă din modul în care se desparte de mama lui.
7. Comentează reacția personajului la contactul cu imaginea de ansamblu a Școlii Domnești.
8. Prezintă portretul profesorului și „metodele” sale didactice.
9. Cum explici starea de emoție și de tensiune a copilului?
10. Anticipează continuarea nuvelei *Domnul Vucea* pe baza acestei informații oferite de text:
– Ha, ha, tătarul, îndărăt tătarul... ha, ha, tătarul!... bine, tătarule!...
11. Stabilește ideile principale ale acestui fragment.

II. APROFUNDAREA TEXTULUI

1. Explică motivul pentru care naratorul își începe evocarea cu elemente care țin de universul basmului.
2. Stabilește tema textului.
3. La ce persoană se realizează narațiunea din nuvela *Domnul Vucea*?
4. Numește o operă literară studiată în gimnaziu, pe care o consideri ca fiind înrudită tematic cu textul selectat în manual.
5. Arată din ce perspectivă este privită școala în fragmentul scris de Barbu Delavrancea.
6. Identifică un aspect hazliu al textului și precizează sursa comicalului.
7. Arată felul în care, spre finalul textului, naratorul știe să îmbine momentele de mare tensiune prin care trece personajul principal cu elemente de umor.
8. Demonstrează că dialogul devine un mijloc de caracterizare a personajelor.
9. Încadrează textul într-un gen literar (epic, liric, dramatic) și argumentează apartenența la genul respectiv.
10. Demonstrează că narațiunea se bazează pe o antiteză; numește elementele care sunt puse în opoziție.
11. Caracterizează-l pe micul școlar, punând accent pe trăirile acestuia.
12. Argumentează includerea acestui text în modulul „Școala”.

DINCOLO DE TEXT

1. Citește întreaga nuvelă *Domnul Vucea* și prezintă oral portretul acestui personaj care pleacă de la un prototip real: învățătorul lui Barbu Delavrancea din clasa a IV-a primară – Ion Vucitescu.
2. Stabilește o legătură între „metodele” didactice ale Domnului Vucea și cele prezentate de Ion Creangă în partea a III-a din *Amintiri din copilărie*, când Nică se înscrie la *fabrica de popi de la Fălticeni*.
3. Citește evocarea *Școala acum 50 de ani* de Ion Ghica, cuprinsă în volumul *Scrisori către V. Alecsandri*.

ÎNAINTE DE TEXT

1. Amintește-ți o întâmplare din timpul școlii, când te-ai aflat într-un real impas. Explică modalitatea prin care ai reușit să depășești momentul de dificultate.
2. Care a fost cea mai importantă reușită școlară a ta? Realizează o prezentare orală a acesteia.
3. Ce este examenul de bacalaureat? Ce știi despre acesta?

BACALAUREAT

de I.L. Caragiale

Această schiță o vei aborda într-o modalitate cu totul nouă pentru tine. Plecând de la premisa că nu ai citit-o încă (lucru neapărat necesar în cazul de față), va trebui să te gândești la titlul ei și să faci o predicție, o anticipare în legătură cu subiectul ei: ce cuprinde, ce personaje vei întâlni etc. După ce te-ai hotărât la o predicție care îți pare plauzibilă, notează-o pe caiet. Dacă ai și o variantă, consemnează-o și pe aceasta.

Predicția 1.....

Predicția 2.....

Pasul următor este acela de a anticipa începutul schiței *Bacalaureat*. În consecință, vei împărți foaia de caiet în două și vei scrie în coloana din stânga două-trei predicții pentru primul fragment al textului (se completează înaintea lecturii), iar în cea din dreapta (numai după lectura paragrafului indicat), ce s-a întâmplat, de fapt. Urmărește modelul dat:

Ce se va întâmpla?	Ce s-a întâmplat.
Predicția 1: <i>Cred că autorul va prezenta momentele premergătoare examenului de bacalaureat.</i>	(se completează după lectura paragrafului indicat)
Predicția 2:
.....
.....

Când ies de dimineață din casă, o trăsură din trap mare intră pe strada mea; în trăsură, madam Caliopi Georgescu, o bună prietină. O salut respectos. Cum mă vede, oprește trăsura, înfigând cu putere vârful umbreluței în spinarea birjarului.

– Sărut mâna, madam Georgescu, zic eu, apropiindu-mă.

– La dumneata veneam! răspunde cucoana emoționată.

– La mine?

– Da... Te rog să nu mă lași!

– ?!

– Să nu mă lași! Trebuie să-mi faci un mare serviciu amical... La nevoie se arată amiciția, să vedem cât ne ești de prietin!

Notă biobibliografică

I.L. Caragiale (1852-1912), prozator și dramaturg. Se naște în satul Haimanale, în apropierea mănăstirii Mărgineni (Prahova).

În 1873 își începe activitatea literară și debutează la revista satirică „Ghimpele”. Face ucenicie la mai multe ziare, dar mai ales în paginile revistei umoristice „Claponul”. Este chemat de Mihai Eminescu în redacția ziarului „Timpul”, unde va rămâne patru ani.

Tot prin Eminescu este introdus în cercul junimist al lui Titu Maiorescu. În 1878 prezintă piesa de debut *O noapte furtunoasă*, care va fi reprezentată anul următor la Teatrul Național din București.

În prezența reginei, în anul 1884, i se prezintă cu mare succes comedia *O scrisoare pierdută*, capodoperă a dramaturgiei românești. Un an mai târziu, deși premiată de un juriu competent compus din V. Alecsandri, T. Maiorescu, B.P. Hasdeu ș.a., comedia *D-ale carnavalului* e primită cu fluierături, prilej pentru T. Maiorescu să intervină cu artilloul *Comediile d-lui I.L. Caragiale*. În 1890 are loc premiera dramei *Năpasta*, care apăruse și în volumul *Teatru*, publicat cu un an mai înainte.

Editează revista umoristică „Moftul român” și din colaborarea la ziarul „Universul” va alcătui volumul *Momente*, apărut în 1901.

În 1902, procesul în legătură cu presupusul plagiat al dramei *Năpasta*, pledat strălucit de Barbu Delavrancea, se sfârșește prin condamnarea calomniatorului Caion.

În anul 1904, se stabilește cu familia la Berlin, în exil voluntar. Păstrează în permanență legătura cu țara, iar corespondența sa berlineză îl arată atent la tot ceea ce se petrece în România, fie în domeniul literar, fie în viața politică. De la Berlin va trimite regulat colaborări la reviste și ziare din țară.

Moare subit la Berlin, unde este înmormântat provizoriu. Ulterior va fi adus la București.

- *Cu cea mai mare plăcere, madam Georgescu, dacă pot...*
- *Poți!... să nu zici că nu poți!... știu că poți!... trebuie să poți!*
- *În sfârșit, ce e? de ce e vorba?*
- *Dumneata cunoști pe... știu că-l cunoști!*
- *Pe cine?*
- *Ți-este prietin... Știu că ți-e prietin! Să nu zici că nu ți-e prietin!...*
- *Cine?*
- *Popescu, profesorul de filozofie.*
- *Suntem cunoscuți, ce e drept; dar iar așa buni prietini, nu pot să zic.*
- *Las' că știu eu...*
- *Ei?*
- *Ei! Trebuie numaidecât să te sui în birje cu mine, să mergem la el, să-i vorbești pentru Ovidiu.*

După ce ai completat coloana din dreapta, cu un rezumat, verifică imediat ce ai anticipat corect și ce nu. Pune semnul plus în dreptul predicției care s-a adevărit prin lectură și semnul minus pentru cea care nu s-a adevărit. După cum îți dai seama, pentru a păstra „regulile jocului”, nu trebuie cu nici un chip să citești textul înainte de a face predicțiile.

Acum scrie o predicție în legătură cu ceea ce crezi că se va întâmpla mai departe.

Ce se va întâmpla?	Ce s-a întâmplat.
Predicția:	(se completează după lectura paragrafului indicat)
.....
.....
.....

Continuarea textului este următoarea:

Cititorul trebuie să știe că madam Caliopi Georgescu are trei copii – Virgiliu, Horațiu și Ovidiu Georgescu. Virgiliu este în anul al treilea la Facultatea de Drept, Horațiu în al doilea, și Ovidiu vrea să intre în anul întâi, la aceeași facultate. Ovidiu trece acum examenul sumar de șapte clase liceale și, cu toată bravura lui, pe cât spune cocoana Caliopi, după ce a biruit toate obiectele, s-a-nțepenit la Morală.

– *Închipuiește-ți, zice mama emoționată. Să-l persecute pe băiat! să-i zdrobească băiatului cariera!... Cum este el simțitor, e în stare să se prăpădească... Știi ce mi-a zis? „Mamițo, dacă pierz un an, mă omor!...” “ E în stare, cum e el ambițios... Închipuiește-ți, să-i dea nota 3, și lui îi trebuie 6... Și la ce? Tocmai la Morală... Acu, dumneata îl cunoști pe Ovidiu de când era mic... Știi ce creștere i-am dat!...*

– *Ei! bravo!*

– *Auzi, tocmai la Morală... Suie-te, te rog.*

Și, zicând acestea, cucoana îmi face loc lângă dumneai în trăsură.

- N-ar fi fost mai bine, madam Georgescu, zic eu, să fi mers d. Georgescu în persoană la profesor?... Știți..., d. Georgescu, om cu greutate... ca tată, altfel... Eu... de... străin...

- Aș! ți-ai găsit! Georgescu! nu-l știi pe Georgescu ce indiferent e cu copiii? Dacă ar fi fost după Georgescu, nici Virgiliu, nici Horațiu n-ar fi fost în facultate... Despre partea lui Georgescu, rămâneau băieții fără bacaloriati!... Suie-te, te rog!

- Dar nu e nevoie de trăsură, madam Georgescu, mă duc pe jos.

- Vai de mine! dacă avem trăsură... Suie-te, [te] rog...

A trebuit să mă sui, și am plecat.

- Unde mergem? întreb eu pe cucoana Caliopi.

- La profesorul...

- Nu știu unde șade...

- Știu eu... ce-ți pasă! La dreapta, birjar!

Și cucoana lovește tare cu umbreluța peste brațul drept al birjarului.

- Mână mai iute!

Lovește la stânga, lovește la dreapta, apoi iar la dreapta, apoi la stânga; în fine, înfîșe iar vârful în spinarea birjarului, care oprește.

- Uite, zice madam Georgescu, căsuțele ale galbene de lângă băcănie; intri în curte, casele din fund, la dreapta... Acolo șade... Eu te aștept aici.

Potrivit aceluiași procedeu, după ce ai completat coloana din dreapta printr-un rezumat, verifică și notează cu plus sau minus ceea ce ai anticipat și ce nu.

Acum scrie o predicție despre ce bănuiești că se va petrece.

Ce se va întâmpla?	Ce s-a întâmplat.
Predicția:	(se completează după lectura
.....	paragrafului indicat)
.....
.....

Schița continuă astfel:

Mă dau jos din birjă și pornesc, ridicând rugi călduroase la cer, să dea Dumnezeu să nu fie acasă d. profesor de filozofie. Intru, ajung la locuința lui, bat. Cerul n-a voit s-asculte rugile mele: d. profesor este acasă... Cum să încep? Să-l iau pe departe... zic:

- Frate Popescule, ciudate sunt și programele și regulamentele școalelor noastre: prea se dă o importanță egală tuturor obiectelor de studiu, și asta este dăunător mersului, adică, vreau să zic, progresului; căci, în definitiv, ce vrea să facă școala din tinerile generațiuni, cari vin și caută, mă-nțelegi, o cultură sistematică, pentru a deveni cetățeni utili, fiecare în ramura sa de, activitate socială?...

Profesorul se uită la mine aiurit, fără să-nțeleagă. Eu urmez...

- Bunăoară, am văzut absurdități în școalele noastre; am văzut copii cu excelente aptitudini la studii, condamnați a sta un an repenți, fiindcă n-au avut notă suficientă la muzică sau la gimnastică...

Piața Sărindar
(sfârșitul sec. al XIX-lea)

Cafeneaua Riegler
de pe Calea Victoriei (1908)

Palatul Poștei (1899)

Înțelegi bine că un an de întârziere, pentru inaptitudine la muzică sau la gimnastică!... Dar asta, trebuie să convii și dumneata, e tot așa de absurd ca și când ai împiedica pe un tânăr dispus să învețe Dreptul să piarză un an, fiindcă nu e tare la Morală... Ce are a face Morala cu cariera de avocat, pe care vrea tânărul să o îmbrățișeze?... Ba nu, spune d-ta!

Profesorul holbează ochii la mine și mai aiurit... Văzându-l așa, îmi zic: „Nu merge! Nu merge cu sistema mea pe departe! trebuie apucat boul de coarne!”

– Uite, frate Popescule, să lăsăm chestiile de principiu. Știi de ce am venit la d-ta?

– Ba!

– Am venit să te rog să dai lui Ovidiu Georgescu – pe care l-ai examinat ieri la Morală și i-ai dat nota 3 – să-i dai nota 6...

– !

– Să nu zici că nu poți!... știi că poți! trebuie să poți!

– Atunci trebuie să le dau la toți...

– Să le dai la toți!

– Bine, dar...

– Să nu zici că nu poți!... Știu că poți! Trebuie să poți!... Să le dai la toți! Sunt toți copiii de familie bună!

Profesorul – e și el om de familie bună – zice:

– Bine! Dacă sunt de familie bună, vom căuta să le dăm la toți nota 6.

– Îmi promiți?

– Pe onoarea mea de profesor!

După ce ai completat coloana din dreapta cu un rezumat, constată ce s-a adevărit. Nu trebuie să te nemulțumească faptul că, eventual, nu ai anticipat nimic corect. Scrie acum o predicție în legătură cu modul cum va continua textul.

Ce se va întâmpla?	Ce s-a întâmplat.
Predicția:	(se completează după lectura paragrafului indicat)
.....
.....
.....

Finalul schiței este următorul:

Am plecat încântat. Madam Georgescu mă aștepta foarte nerăbdătoare.

– Ei?

– Ei, le dă la toți.

– Cum, la toți?

– Firește... fiindcă toți sunt de familie bună.

– Cum, de familie bună?

– Ca Ovidiu.

– Nu-nteleg.

– Le dă, zic eu, notă bună la toți băieții.

Calea Victoriei

– Și lui Ovidiu?
– Mai ales... Le dă nota 6 la Morală, pentru că toți sunt de familie bună.

După-amiază, primesc de la madam Georgescu o scrisorică, prin care mă anunță că Ovidiu a obținut nota dorită și mă roagă să iau prânzul deseară la dumnealor. Se-nțelege că n-am lipsit a profita de grațioasa invitațiune.

A fost o masă splendidă. S-a băut șampanie în sănătatea lui Ovidiu Georgescu, urându-i-se o strălucită carieră. Cicoana Caliopei, în culmea fericirii, a sărutat cu toată căldura pe iubitul ei prâslea, cu examenul căruia s-a încheiat deocamdată palpitațiile ei de mamă.

– Uf! mi-a zis norocita matroană română, oferindu-mi un pahar de șampanie; am scăpat! Am dat și bacaloriatul ăsta!

După ce ai completat coloana din dreapta și ai aflat deznodământul, verifică-ți predicția.

Casa de Depuneri și
Grand Hotel

SUGESTII PENTRU INTERPRETAREA TEXTULUI

Opera lui I.L. Caragiale, cu precădere schițele și comediile, invită, după un veac, la întrebări care nouă, românilor, nu ne dau pace. Dacă vrei să privești societatea românească de astăzi ca într-o oglindă, dacă vrei să încerci a înțelege ce se întâmplă cu noi, trebuie să-l citești pe Caragiale. Trăim oare sub semnul lui Caragiale, este el contemporanul nostru? La aceste interogații vei putea în mod sigur răspunde după ce ai făcut cunoștință cu lumea schițelor sale.

Dacă vei fi curios(oasă) să constăți cum funcționa (funcționează) justiția română, poți citi schițe ca *Justiție*, *Logica baroului* ori *Justiția română*, iar dacă te pasionează raporturile care au existat (există) între puterea politică și opoziție, le poți recunoaște în *Temă și variațiuni*, *Politică*, *25 de minute*, *Politică și delicatete*, *Telegrame*, *Atmosferă încărcată*. Dacă vrei să vezi ce năravuri aveau (au) politicienii, citește *Șah și mat!*, *O blană rară*, *Accident parlamentar*, iar dacă vrei dovezi ale naționalismului și extremismului, nu vei regreta dacă vei citi *Moftangiii*, *Românii verzi* ori *Meteahnă*. Cine dorește mostre de patriotism „de-a-ndoaselea” sau demagogie patriotardă poate parcurge schițe ca *Jertfe patriotice*, *Cronica de joi* sau *Succesul «Moftului român»*, iar cine vrea să vadă „chipul” presei de tranziție nu trebuie să ocolească texte ca *Groznică sinucidere din strada Fidelității*, *Cum se naște o revistă* și *Reportaj*. Exemplele ar putea continua.

În schițele sale, Caragiale nu a ocolit nici școala. Nu toate lucrurile mergeau (merg) bine aici. Ceea ce autorul, pare-se, n-a suportat cu nici un chip a fost nepotismul, intervenționismul, favoritismul. Oricum i-am numi, termenii se circumscriu aceleiași noțiuni. *Bacalaureat*, *Triumful talentului*, *Lanțul slăbiciunilor*, *Dascăl prost*, *Cele trei zeițe*. *Poemă pedagogică* ori *Premiul întâi* ilustrează, toate, aceeași temă.

Schiță – specie a genului epic de dimensiuni reduse, cu acțiune limitată la un singur episod caracteristic din viața unuia sau a câtorva personaje.

Birjar în trăsură
(sec. al XIX-lea)

AUTOR, NARATOR, CITITOR

Autor – persoană care concepe și scrie o operă (literară, științifică etc.)

Narator – cel care narază, „povestește“.

Cititor – persoană care citește un text. Pentru a înțelege textul, cititorul trebuie să descifreze codul estetic, moral, ideologic etc. al autorului, fără a fi necesar a-i împărtăși punctul de vedere.

*

Schița *Bacalaureat* de I.L. Caragiale înfățișează, ca de altfel toate celelalte cu aceeași temă, moravurile din lumea școlii. Textul debutează cu prezentarea întâlnirii dintre doamna Caliopi Georgescu și narator, căruia i se solicită o intervenție urgentă la profesorul de filosofie: Ovidiu, fiul ei din clasa a VII-a liceală, *după ce a biruit toate obiectele, s-a înțepenit la Morală. Băiatul, simțitor, e în stare să se prăpădească și nu trebuie lăsat.*

Naratorul cedează insistențelor doamnei Caliopi și se îndreaptă către locuința profesorului Popescu. Pledoaria naratorului se bazează pe argumente împrumutate din logica în suferință a doamnei Caliopi: programele și regulamentele școlare sunt ciudate, tuturor obiectelor de studiu li se dă o importanță egală, un tânăr dispus să urmeze Facultatea de Drept nu poate *să piarză un an, fiindcă nu e tare la Morală*. Spre totală uimire a profesorului, naratorul nu numai că dă glas motivelor mamei, ci chiar și modului ei imperativ de adresare:

– *Să nu zici că nu poți!... știu că poți! trebuie să poți!*

Argumentul suprem pune în lumină absurdul situației: Ovidiu Georgescu trebuie să ia nota 6 care să-i asigure promovarea pentru că este copil *de familie bună*.

Profesorul cedează pentru că *e și el de familie bună*. Naratorul, radiind, îi comunică vestea cea bună doamnei Caliopi, care nu rămâne datoare: în aceeași după-amiază îl invită la petrecerea dată în cinstea trecerii bacalaureatului.

EXPLORAREA TEXTULUI

I. ÎNȚELEGEREA TEXTULUI

1. Exprimă-ți opinia, prin redactarea unui scurt text, în legătură cu reacția pe care ai avut-o citind schița *Bacalaureat*. Poți alege între următoarele variante: amuzament, curiozitate, revoltă, indignare etc. sau poți propune o variantă proprie.
2. Identifică personajele acestui text.
3. Determină caracterul personajului Caliopi Georgescu, dedus din această replică: – *Poți!... să nu zici că nu poți... știu că poți... trebuie să poți!*
4. Transcrie răspunsul naratorului care marchează reticența acestuia față de „somația“ mamei.
5. Explică ironia autorului detectabilă în alegerea celor trei nume cu aluzii culturale: Virgiliu, Horațiu și Ovidiu.
6. Comentează replica doamnei Caliopi cu privire la „atitudinea“ soțului ei: *Dacă ar fi fost după Georgescu, nici Virgiliu, nici Horațiu n-ar fi fost în facultate. Despre partea lui Georgescu, rămâneau băieții fără bacalariat...*

7. Explică pledoaria naratorului (cu raportare la context):
– *Frate Popescule, ciudate sunt și programele și regulamentele școalelor noastre: prea se dă o importanță egală tuturor obiectelor de studiu, și asta este dăunător mersului, adică, vreau să zic, progresului; căci, în definitiv, ce vrea să facă școala din tinerile generațiuni, cari vin și caută, mă-nțelegi, o cultură sistematică, pentru a deveni cetățeni utili, fiecare în ramura sa de, activitate socială?...*
8. Pune în legătură și comentează următoarele replici:
– *Poți!... să nu zici că nu poți!... știu că poți!... trebuie să poți!* (doamna Caliopei Georgescu);
– *Să nu zici că nu poți!... știu că poți! trebuie să poți!* (naratorul).
9. Utilizarea greșită de către doamna Georgescu, în două situații, a termenului „bacaloriat“ în loc de „bacalaureat“ nu poate fi o simplă întâmplare. Explică intenția autorului.
10. Caracterizează-o pe doamna Caliopei Georgescu și insistă (prin sensurile care se deschid) asupra ultimei replici:
– *Uf! [...] am scăpat! Am dat și bacaloriatul ăsta!*

II. APROFUNDAREA TEXTULUI

1. Încadrează textul într-un gen literar (epic, liric, dramatic) și argumentează apartenența la genul respectiv.
2. Care sunt modurile de expunere prezente în această schiță?
3. La ce persoană se realizează narațiunea?
4. Pune în relație cu textul schiței *Bacalaureat* de I.L. Caragiale următoarele noțiuni teoretice: autor, narator, cititor.
5. Transformă din vorbire directă în vorbire indirectă începutul textului:

– *Sărut mâna, madam Georgescu, zic eu, apropiindu-mă.*
– *La dumneata veneam! răspunde cucoana emoționată.*
– *La mine?*
– *Da... Te rog să nu mă lași!*
– *?!*
– *Să nu mă lași! Trebuie să-mi faci un mare serviciu amical... La nevoie se arată amicitia, să vedem cât ne ești de prietin!*
– *Cu cea mai mare plăcere, madam Georgescu, dacă pot...*
– *Poți!... să nu zici că nu poți!... știu că poți!... trebuie să poți!*
– *În sfârșit, ce e? de ce e vorba?*
– *Dumneata cunoști pe... știu că-l cunoști!*
– *Pe cine?*
– *Ți-este prietin... Știu că ți-e prietin! Să nu zici că nu ți-e prietin!...*
– *Cine?*
– *Popescu, profesorul de filozofie.*

MODURI DE EXPUNERE

Narațiune – mod de expunere prin care se relatează fapte și întâmplări reale sau fictive atribuite unui personaj (unor personaje) și relatate de un narator. Este specifică genului epic. În orice narațiune momentele narative se succed într-o anumită ordine. Aceasta este pusă în evidență de indicațiile temporale și spațiale, de existența unui narator (povestitor al întâmplărilor cuprinse în narațiunea respectivă), de prezența unuia sau a mai multor personaje. Funcția naratorului și cea a personajului se cumulează în narațiunile scrise la persoana I și este diferită în narațiunile la persoana a III-a.

Descriere – mod de expunere prin care se oferă informații despre personaje, spațiu, obiecte etc. Se pot deosebi două tipuri mai importante: *tabloul* (descrierea unui loc, a unui peisaj, prezentarea unui eveniment etc.) și *portretul* (descrierea trăsăturilor fizice și morale ale unui personaj).

Dialog – mod de expunere care constă în replici alternative a doi sau mai mulți emițători. Apare în textele epice și dramatice. Dialogul reprezintă un important mijloc de caracterizare a personajului literar. Prin intermediul dialogului, autorul pune în lumină gândurile și sentimentele personajelor.

6. Repovestește oral întâmplarea narată în *Bacalaureat* în două modalități:
 - din perspectiva naratorului;
 - din perspectiva doamnei Caliopi Georgescu.
7. Identifică în schița *Bacalaureat* caracteristici ale acestei specii literare.
8. Arată sursele comicului în această operă literară.
9. Motivează includerea acestui text literar în tema „Școala“.

DINCOLO DE TEXT

1. Citește schița *Lanțul slăbiciunilor* a lui I.L. Caragiale și stabilește un paralelism între aceasta și *Bacalaureat*. Care este „lanțul slăbiciunilor“ în cele două texte care au multe asemănări?
2. Una dintre trăsăturile fundamentale în ceea ce privește stilul lui I.L. Caragiale este ironia. Niciodată autorul „nu arată cu degetul“, dar în subtext se simte intenția moralizatoare. Identifică în cele două schițe amintite mai sus exemple care să ilustreze ironia scriitorului la adresa personajelor prezentate.
3. Interpretați pe roluri schița *Un pedagog de școală nouă* de I.L. Caragiale.
4. Alcătuiți grupuri de 5-6 elevi și organizați o dezbatere cu tema „Școala în România de astăzi“.

I.L. Caragiale și George Coșbuc

TEXTE NONLITERARE

ȘCOALA LA RĂSCRUCE

Chiar dacă educația se face în prezent cu produsele trecutului, ea are ambiția de a configura un viitor. Este drept că acest viitor se vrea a fi mai bun decât prezentul sau trecutul în care își are rădăcinile, dar nu înseamnă că și reușește de fiecare dată. Mare parte din succes sau eșec se datorează modului și condițiilor de configurare, adică grijii pe care societatea o poartă educației. Școala este profund dependentă de societatea în care funcționează, dar tot ea poate accelera sau frâna dezvoltarea societății.

Să ne întoarcem puțin în istorie. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea se decreta în România, ca și în alte țări europene, învățământul primar de patru ani ca învățământ obligatoriu pentru toți copiii, indiferent de starea socială a părinților lor. Statul se obliga să-l susțină pentru a oferi întregii populații un nivel de instrucție ce ar fi corespuns societății industriale care începea să se profileze. De la momentul decretării până la cel al impunerii învățământului obligatoriu de patru ani a trecut o perioadă lungă de timp, de peste trei sferturi de veac. Din păcate, România s-a numărat în tot acest interval printre țările cu o rată ridicată a analfabetismului și cu o economie industrială precară. Altfel spus, am decretat, dar nu am realizat ceea ce ne propusesem. Rațiunile au fost multiple și nu ne propunem să le analizăm aici. Consemnăm doar un fapt și-l invocăm pentru considerarea lui în noul context de astăzi.

Făcând un salt în timpul zilelor noastre, admitem ca universală anticipația că societatea viitorului e una a cunoașterii dominată de tehnologia informației și a comunicării. Învățământul obligatoriu de azi și de mâine trebuie să se afle în corespondență cu mesajele actuale și cele prospectabile ale noii societăți a cunoașterii. Durata și curriculumul noului învățământ obligatoriu, modul de organizare și funcționare a școlii se așteaptă să răspundă necesităților acestui tip de societate. România nu-i și nu poate fi o excepție de la această regulă. Pentru a nu se repeta istoria, este necesar să se reflecteze mai întâi asupra corespondenței dintre mesajele societății cunoașterii și proiectul noii școli obligatorii, pentru ca apoi să se identifice condițiile optime ale realizării care trebuie să-l aibă în centru pe cel ce învață. În lucrarea de față propunem un astfel de exercițiu, concentrându-l mai ales asupra curriculumului ca expresie a concepției despre cunoașterea școlară.

Cunoașterea transmisă și reprodusă în școală spune multe nu numai despre învățământ, ci și despre societatea în care acesta funcționează. Seria întrebărilor ce pot fi formulate pe această temă

Cititoarea (pictură de Jean-Baptiste-Camille Corot)

Tânăra citind (pictură de Jean-Honoré Fragonard)

Sfârșit de școală

este destul de lungă: ce cunoaștere este selectată? Cum este transmisă? Ce atitudini față de cunoaștere sunt formate și încurajate? Dar structurile operatorii și abilitățile intelectuale cât de mult sunt exersate, ce punți se stabilesc între cunoașterea educațională, cea științifică și cea socială? Există cumva o separare între timpul învățării și cel al utilizării cunoașterii, eventual al producerii cognitive? Ce relații se stabilesc între stratificarea socială și stratificarea (clasificarea) cunoașterii? Răspunsurile la aceste întrebări sunt departe de a fi uniforme în timpul și în spațiul social. Experiențele noastre de reformă a învățământului probează acest lucru.

După 1989 schimbarea conținuturilor și a legislației școlare a fost o prioritate permanentă a politicilor din domeniul educației. Modul de aplicare și realizare a fost însă diferit în timp, configurând o succesiune de etape. Faza inițială am numi-o reparatorie, întrucât a fost în mare parte reactivă și prea puțin constructivă. Dezideologizarea a fost îmbinată cu anularea unor norme juridice și promovarea altora noi menite a slăbi sau înlătura formele precedente de organizare și funcționare a școlii, respectiv de transmitere a unor conținuturi. Faza următoare a fost una de multiplicare și confruntare a alternativelor legislative, instituționale și sistemice, de conținut și metodologie. În final a fost adoptată o nouă legislație pentru învățământ (1995 – Legea învățământului, 1997 – Statutul personalului didactic) și au fost conturate strategii novatoare mai sistematice o dată cu promovarea unor infuzii de resurse financiare, inclusiv împrumuturi de la Banca Mondială și fonduri nerambursabile de la Uniunea Europeană. Dar, cu toate acestea, nu au dispărut și toate opțiunile divergente. Inerții conservatoare și inițiative novatoare radicale au continuat să se confrunte. Între ele s-au aflat școlile, elevii și cadrele didactice mai mult sau mai puțin depărtate de înfruntarea opțiunilor divergente. Spre sfârșitul anilor nouăzeci s-a afirmat o nouă fază a construcțiilor mai sistematice. Acum s-a consacrat o reformă curriculară de amploare și accelerată. Noi planuri și programe de învățământ, seturi alternative de manuale, schimbări instituționale în evaluarea continuă și finală, mai ales în examenele de capacitate și bacalaureat, au marcat această perioadă.

(Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în curriculumul învățământului obligatoriu. Studiu de impact, coord. Lazăr Vlăsceanu, Iași, Editura Polirom, 2002)

EXPLORAREA TEXTULUI

1. Arată care este reacția ta după lectura acestui fragment consacrat școlii.
2. Explică prin ce se deosebește acest text de celelalte două (*Domnul Vucea* de Barbu Delavrancea și *Bacalaureat* de I.L. Caragiale) studiate în cadrul aceleiași teme: școala.
3. Ce crezi că a avut un rol esențial în redactarea acestui tip de text: fantezia/imaginația autorului sau reflectarea cât mai veridică a realității prezentate?
4. Ce fel de termeni predomină aici: cei arhaici, cei regionali sau cei neologici?
5. Arată (urmărind ideile textului) legătura dintre școală și societate.
6. Ce informații ai aflat, în urma lecturii acestui text nonliterar, despre școala secolului al XIX-lea din România?
7. Care sunt exigențele învățământului obligatoriu din România de astăzi?
8. Numește câteva dintre schimbările produse în școala românească după anul 1989.
9. Care sunt principalele idei pe care le-ai reținut din acest text științific?
10. Dacă textul literar urmărește să creeze o emoție cititorului, textul științific are rolul de a-l informa. Argumentează cu exemplificări din toate cele trei texte studiate în cadrul „Modulului 1 – Școala” valabilitatea acestei afirmații.

Textul științific apare în volume de studii și cercetări, în reviste și publicații de specialitate sub forma unor articole, studii, analize, sinteze, recenzii etc.

Scopul unui text științific este, în primul rând, să ofere informație științifică. El se deosebește fundamental de textul literar, unde se face apel la sensibilitatea cititorului. În textul științific implicarea subiectivă a autorului este la gradul zero, întrucât acesta este interesat de prezentarea unor date strict obiective.

EVALUARE CURENTĂ

Redactează un jurnal de lectură de maximum 2 pagini în care să scrii despre textele citite de tine având tema „Școala”. Textele pot fi atât cele din manual, cât și cele din lecturile tale particulare.

Acest jurnal de lectură poate fi elaborat după următorul plan:

- tipul textului citit: literar (proză, poezie, dramaturgie), nonliterar (text științific, administrativ etc.);
- ce ai reținut din lecturile pe tema respectivă;
- ce reacții ți-a provocat lectura fiecărui text;
- comentarii personale în legătură cu textele citite (ce ți s-a părut interesant, ce te-a impresionat, ce semnificație are textul respectiv, care sunt opiniile tale raportate la cele aflate etc.)

La școală

LECTURĂ SUPLIMENTARĂ

**Mircea Eliade (1907-1986),
prozator, eseist, filozof, istoric al
religiilor.**

Corigența face parte din volumul *Romanul adolescentului miop* de Mircea Eliade, carte definitivată înainte ca autorul să împlinească 19 ani, dar publicată postum, abia în 1989.

Coperta ediției princeps

CORIGENȚA

de Mircea Eliade

S-A SFÂRȘIT ȘCOALA.

Iar eu sunt sigur că am rămas corigent la matematică. Am rămas corigent pentru că am vrut eu; sau, mai exact, nu am promovat pentru că nu am vrut.

Nu mi-e rușine. Știam de mult că sunt cu desăvârșire lipsit de voință. Numai inocenții mei colegi mă pot socoti un băiat voluntar, pentru că citesc până noaptea târziu cărți de știință.

Eu le-am spus că mie-mi place să citesc, nu-mi impun asta.

Dar ei nu au vrut să înțeleagă.

Totul s-a petrecut firesc și după cum era de așteptat. În cea din urmă lecție, Vanciu ne-a spus:

– Cei care vor să-și îndrepte notele, să vină peste trei zile la orele 2 după-amiază, la liceu. Pot să-și îndrepte orice notă, pentru că îi întreb din materia fiecărui trimestru.

Eu aveam pe toate trimestrele media „insuficient”. M-am ridicat pe o bancă și am strigat către clasă:

– În noaptea asta nu se doarme, băieți!

Spuneam oricărui vroia să mă asculte:

– Mă apuc să învăț la două. Lucrez până la zece noaptea. Mănânc, mă culc, mă scol la două. Lucrez până mâine dimineață, apoi repet operația de două ori. Astăzi isprăvesc trigonometria, mâine până la prânz învăț din algebră combinațiile, binomul lui Newton și triunghiul lui Pascal. După masă sfârșesc algebra. Poimâine repet. Răs-poimâine ies la tablă cei dintâi și îl tâmpesc pe Vanciu. În trei zile învăț ce n-am învățat un an și scap... După aceea mă culc și dorm patruzeci de ore în șir, ca Champollion după ce a descifrat hieroglifile...

Eram entuziasmat și credeam. Când mă părăsea însă entuziasmul, începeam să mă îndoiesc. Dar mă trudeam să-mi păstrez entuziasmul necesar.

Acasă, cum am ajuns, am împărtășit hotărârea mea. Spuneam:

– Până mâine dau dracului trigonometria.

S-a sfârșit masa și eu m-am urcat în mansardă. Cald, și mie îmi era somn. Îmi spusei:

– Nu mă pot apuca deodată de matematici. Trebuie să-mi obișnuiesc creierul. Și citii vreun ceas dintr-o carte care n-avea câtuși de puțin legătură nici cu binomul lui Newton, nici cu triunghiul lui Pascal.

– Haide, îmi poruncii cu glas tare, când văzui că se face trei: hârtie, creion, tabla de logaritmi și cartea de trigonometrie.

Prudent îndepărtai de pe masă tot ce-mi putea ispiti atenția: un volum din Auguste Comte, Istoria literaturilor romanice, vol. III, a lui Iorga, Sanctuaires d' Orient de Schuré, revistele, broșurile, – și adunai tot ce-mi poruncii.

– Primele lecții nu sunt grele deloc, îmi mărturisii cu jumătate de glas, ca aă-mi fac curaj. Să începem cu liniile trigonometrice: „Sinusul și Cosinusul“.

Dar mă aflai citind prefața, în care dl. Tutuc reproducea un pasagiu de dl. Bianu. În pasagiul acela autorul afirma că, cu toată inteligența dumisale socotită de profesori obtuza matematicii, – cartea de trigonometrie a lui Spiru Haret i s-a părut delicioasă.

– Trebuie că e, într-adevăr, foarte interesantă trigonometria, îmi spuneam eu, fără convingere.

Dar de câte ori încercam să citesc primul capitol, descopeream ori că creionul nu e destul de ascuțit, ori că tabla de logaritmi nu e la îndemână, că fereastra scârțâie, că nu mi-am așezat comod picioarele, că gulerul de la cămașă mă supără, că hârtia de pe masă e pătată, că praful de pe iconiță n-a fost șters de la Duminica Tomii, că s-a uscat cerneala în călimară, că n-are să-mi ajungă hârtia ș.a.m.d.

– Haide, domnule! – mă răstii eu către mine însumi.

Și desenai un cerc și-l împărții în patru și scrisei la fiecare capăt al diametrului câte o literă mare: A, B, C, D. Și îmi închipuii că am un arc de treizeci și cinci de grade și unii extremitatea arcului cu centrul cercului. Dar observai că obținusem un arc de patruzeci și cinci de grade.

– Țsta nu-i bun! rostii eu bucuros că eram nevoit să construiesc un alt cerc. Țsta-i a opta parte dintr-un

cerc și sinusul lui e $\frac{3}{\sqrt{-2}}$ iar cosinusul $\frac{2}{\sqrt{3}}$.

Ștersei cercul cu arcul de patruzeci și cinci de grade și făcui alături un altul, cu un arc numai de treizeci și cinci de grade. Dar, când fu să-l cretez cu două diametre perpendiculare, luai în seamă că cercul șters cu creionul îmi atrăgea atenția. Atunci mototolii hârtia și o aruncaii pe fereastră. Al treilea cerc era mai reușit, și-i dăruii un admirabil arc de treizeci

și cinci de grade. Arcul era $AB = 35^\circ$ iar la centru pusei 0, pentru că așa se pune întotdeauna la centru.

Apoi am citit trei pagini fără să mă opresc. Erau foarte bine scrise și foarte limpede, dar în mansardă era cald și eu mă gândeam că peste o lună voi fi în Dumbrava Sibiului.

Până seara citisem douăzeci și șapte de pagini și mai îmi rămăseseră o sută nouăzeci și una. Aceasta pentru că la patru și jumătate m-am dus să fac dușul rece; la cinci și jumătate m-am convins că sufăr de foame și m-am coborât să mănânc; la șase și jumătate am citit o revistă; la șapte mi-a fost sete, la șapte și un sfert mi s-a rupt creionul, la șapte și jumătate am devenit melancolic auzind ciripitul paserilor, la opt m-am socotit persecutat, la opt și un sfert am aprins lampa – cu toate că nu era absolută nevoie –, la opt și jumătate mi-am examinat fața în oglindă, la nouă fără douăzeci am luat niște însemnări psihologice pentru romanul meu, la nouă fără zece m-am hotărât să mă odihnesc puțin ca să nu mă surmenez, iar la nouă fără cinci am fost chemat la masă.

După masă am descifrat la pian foarte mult, ceea ce nu se mai întâmplase de câțiva ani. Era unsprezece și un sfert când m-am suit din nou în în mansardă.

– Lasă, mi-am spus. Să nu-mi obosesc ochii citind noaptea.

Să pun ceasul să mă scoale la trei. Am început să mă dezbrac, fericit. Nu e prea devreme la trei? Hotărâi: mă scol la patru. Când mă îndreptam spre masă, șă sting lampa, m-am răzgândit și am pus ceasul să sune la cinci.

Și ceasul a sunat la cinci. Dar eu visasem vise rele toată noaptea și l-am lăsat să sune.

– Ia mai slăbește-mă, i-am spus pe jumătate adormit, ca și cum ceasul ar fi fost de vină dacă a sunat la cinci. Și m-am întors pe partea cealaltă...

– Bre, ai matematica!... Scoală-te.

– Ei, și ce dacă am matematica?

Matematica mă creează pe mine, sau eu pe ea?

Și iar am adormit. Dar m-a lovit lumina dimineții în ochi și m-am deșteptat. A început să-mi pară rău că dormisem un ceas și jumătate mai mult decât trebuia.

Am început să mă ocărăsc în gând cu glas tare.

– Nu sunt decât un adolescent ca toți ceilalți. N-am să ajung niciodată nimic. Nu-i nimic de capul meu. Păcat de timpul pierdut cu școala. N-am voință nici cât un clapon.

Toate acestea menite să mă cutremure și să mă îndrăgostească de trigonometrie.

Zadarnic. După ce m-am spălat și m-am îmbrăcat, am început să citesc un capitol din cartea lui Iorga.

– ...Nu sunt atât de naiv să mă consum la șase cu matematica?

În realitate, nu era șase, ci șapte fără cinci. Am citit din Istoria literaturilor romanice până la opt.

Atunci mi-a adus tata laptele și pe mine m-a găsit răsfoind înfrigurat logaritmii. Părea foarte mulțumit.

– Merge? Merge?

– Greu, foarte greu. De la patru mă lupt cu ea. Nu știu ce-oi face. Sunt foarte obosit.

Tata mă privi mângâietor.

– Mai plimbă-te puțin prin grădină și apoi mai citește iar. Cred că n-o fi atât de rău să vă asculte greu...

– A spus că ne ascultă foarte greu...

La opt și un sfert am început să socotesc câte pagini mai aveam de citit și le-am împărțit la numărul orelor disponibile.

Am repetat socoteala de trei ori, pentru că părea că mă interesează foarte mult rezultatul exact.

Am desenat un cerc.

– Ei, și ce-are să fie dacă nu voi prezenta la examen?

– Are să mă lase corigent.

– Ei, și ce-are să fie dacă m-o lăsa corigent?

– Au să râdă toți de mine.

– Ei, și ce-are să fie dacă au să râdă toți de mine?

Îndoiala nu mă mai lăsa să împart cercul în patru și să-i însemn extremitățile diametrelor A, B, C, D.

– Ce-mi pasă mie dacă mă lasă corigent? Nu știu eu cine sunt? Nu sunt eu?

Aveam dreptate: eu eram. Dar aceasta nu înseamnă nimic pentru Vanciu.

– Ei, și ce-mi pasă mie de Vanciu?

Așa era: ce-mi pasă mie de Vanciu?

– Chiar e mai bine să mă lase corigent. Am să învăț patru ceasuri pe zi, de va rămâne Vanciu uluit. Și atunci nu mă va lăsa corigent la anul, nici în clasa a VIII-a. Trebuie să învăț, odată, temeinic matematica. Am să învăț la vară. E chiar foarte inteligentă hotărârea mea: să învăț la vară...

Mi-am strâns bucuros cărțile și le-am înghesuit sub măsuta cu reviste. Am alergat jos, și i-am vestit pe toți că nu mă prezint la examen.

– Cum? voiți să promovez iar superficial?

Și la anul să rămân iarăși corigent, și iar în clasa a VIII-a?

Trebuie să învăț, odată, temeinic, matematica. La vară, am vreme destulă. E foarte inteligent ceea ce fac...

Astfel, și anul acesta, – ca întotdeauna – rămân corigent.

Ceea ce era de așteptat. Și ceea ce eu proro-cisem, numai pentru mine, încă din iarnă.

EXPLORAREA TEXTULUI

1. Identifică în text pasaje care demonstrează marea pasiune pentru lectură a personajului.
2. Cum explici hotărârea paradoxală a „adolescentului miop“ de a nu se mai prezenta la examenul de matematică?
3. Caracterizează acest personaj din perspectiva nonconformismului său.

LECTURĂ SUPLIMENTARĂ

LA ȘCOALĂ, DAR NU RĂMÂNEM ACOLO

de Marin Sorescu

Și, după atâta cultură generală, aș putea să nici nu vă mai duc la școală.

Să vă las să treceți glonț pe lângă ea și să vă continuați viața la cinema.

Sau să vă dau un certificat, din care să reiasă, clar, că sunteți mai deștepți decât, la un loc, un cal și-un țânțar.

Că știți că răsare o stea, doar atunci când n-are nor pe ea. Că ați primit nota zece la mare și ați ajuns cu lecția dincolo de ninsoare.

Totuși, este o chichiță: toate astea le-ați învățat ca pe „unde ești Chimiiță?”. E nevoie de o cretă, de niște caiete și de cerneală, din care, dacă ți le aruncă cineva înainte, iese o școală.

Iat-o: dacă vă uitați bine peste jucării și păpuși, se și văd două sau trei uși. Printre coamele de melci se mai zăresc încă douăzeci. Fiecare seamănă cu o carte. Trebuie să le deschizi și să le închizi tu singur pe toate.

În clasă stau copiii atenți și se fac premianți ori repenți. Primii clipește din gene la tabla neagră, pe care sunt făcute fel de fel de desene. Ceilalți se uită mai pe îndelete la burete. Își aduc aminte că buretele l-au mai văzut undeva, așa că ei se gândesc și la mare, în continuare.

Copii, aici o să aflați o mulțime de povești foarte frumoase despre munți, și terase și case. Totul e să ascuți tăcând și să vorbești în gând. Când veți auzi un clopoțel după un ceas, să știți că vi s-a dat drumul și la glas. Puteți da fuga afară și acolo vă puteți juca.

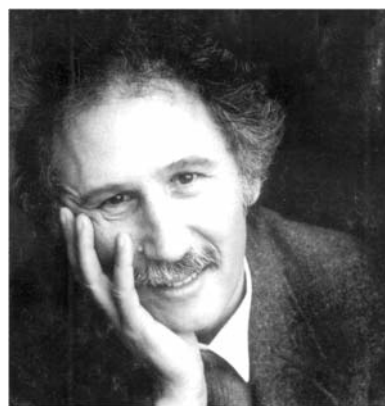
Ora este pentru învățat, iar recreația pentru uitat. Dacă voi n-ați uitat atât de repede cunoștințele folositoare, recreația cred c-ar fi de-o zi. Dar iată, sună după zece minute și trebuie să alergați la locurile voastre foarte iute. Că urmează cine știe ce socoteală cu cine știe care portocală.

Cu cât crește un om, când se ridică în picioare? (Asta se numește adunare). Unde se duce ursul după ce nu găsește miere? (Asta se cheamă scădere).

Și, tot așa, venind și plecând, învățând și uitând și iar învățând, o să vă pomeniți că știți pe dinafară școală după școală. Asta puteți s-o observați singuri, uitându-vă nu în alte părți, ci în cărți.

Cărțile or să fie tot mai mari, iar pozele lor tot mai mici, întâi ca niște păpuși, apoi ca niște furnici.

Când nu veți mai vedea nici o poză, în nici o carte, să știți că ați ajuns cu învățatul și cu uitatul foarte departe.

**Marin Sorescu (1936-1996),
poet, dramaturg și eseist.**

Textul reproduș face parte din volumul *Unde fugim de-acasă*, publicat în august 1967. Cartea este alcătuită din versuri rimate, dispuse cursiv sub formă de proză. Ea prezintă experiențele ??? ale copilăriei.

EXPLORAREA TEXTULUI

Comentează, prin relație cu textul, semnificația titlului.

STILURILE FUNCȚIONALE ALE LIMBII ROMÂNE

STILUL ARTISTIC (BELETRISTIC)

Stilul (din fr. *style*, lat. *stylus* „condei, compoziție“, gr. *stylos* „bățul cu care se scria pe tăblițe de ceară“) este expresia unei individualități, potrivit cunoscutei formule a francezului Buffon: *Le style c'est l'homme-même* (Stilul este omul însuși). Însușirile individuale ale vorbitorului unei limbi (talent, nivel cultural, temperament, modul în care stăpânește limba etc.) își pun amprenta asupra felului în care acesta comunică. În orice situație de comunicare (orală sau scrisă) se evidențiază două tipuri de trăsături: unele arată într-o manieră distinctă faptul că actul comunicării aparține unui anumit individ, și nu altuia – stilul individual, pe când alte trăsături demonstrează apartenența la un anumit stil funcțional.

Stilurile funcționale sunt varietăți ale limbii literare comune, diferențiate între ele prin funcția pe care a au ca mijloace de comunicare în sfere determinate de activitate. Ele însumează procedee lingvistice (fonetice, morfologice, sintactice și lexicale) menite să exprime un conținut de idei.

Din punct de vedere funcțional, limba literară nu are un caracter unitar. În dezvoltare, ea cunoaște variante funcționale a căror structură specifică se stabilește în timp. În consecință, stilurile funcționale au caracter istoric. Ele apar într-un anumit moment din istoria limbii literare, se dezvoltă treptat și apoi se fixează.

În limba română contemporană există cinci stiluri funcționale:

- stilul artistic (beletristic);
- stilul științific;
- stilul oficial (administrativ);
- stilul publicistic;
- stilul colocvial.

O posibilă clasificare a stilurilor (propusă de I. Coteanu în *Stilistica funcțională a limbii române*) are în vedere opoziția artistic/nonartistic, diferența dintre cele două categorii realizându-se prin prezența sau absența expresivității literare.

Astfel, în mod schematic, cele două tipuri de limbaje au următoarele trăsături specifice:

Stilul artistic	Stilurile nonartistice
1. limbaj conotativ (= cu sens figurat); 2. unicitate și inovare a expresiei; 3. bogăție lexicală; 4. sensuri multiple, variabile în funcție de context.	1. limbaje denotative (= cu sens precis, obișnuit); 2. expresie caracterizată prin utilizarea unor formule și construcții mai mult sau mai puțin fixe, repetabile; 3. concentrație lexicală; 4. sensuri unice, cât mai puțin dependente de context.

Rezultă din aceste particularități că, în timp ce pentru stilurile nonartistice (oficial, științific, publicistic, colocvial), important este *ce* informație se transmite, pentru stilul artistic e fundamental felul *cum* se transmite informația.

Stilul artistic valorifică resursele expresive ale fiecărui nivel al limbii: fonetic, morfologic, sintactic, lexico-semantic.

La nivel lexico-semantic, câteva dintre cele mai importante caracteristici ale stilului artistic sunt:

- folosirea mijloacelor de evidențiere a unei trăsături semnificative: epitetul, comparația, hiperbola, personificarea etc.;
- utilizarea mijloacelor de expresie figurată: metafora;
- dezvoltarea sinonimiei;
- deschiderea către toate categoriile lexicale: arhaisme, regionalisme, elemente argotice, de jargon etc.

EXERCIȚII

1. Identifică trăsături ale stilului artistic în următorul text:

*Amețiți de limbe moarte, de planete, de colbul școlii,
Confundam pe bietul dascăl cu un crai mâncat de molii*

*Și privind păianjinișul din tavan, de pe pilaștri,
 Ascultam pe craiul Ramses și visam la ochi albaștri
 Și pe margini de caiete scriam versuri dulci, de pildă
 Cătră vreo trandafirică și sălbatică Clotildă.
 Îmi plutea pe dinainte cu al timpului amestic
 Ba un soare, ba un rege, ba alt animal domestic.
 Scârțâirea de condeie dădea farmec astei liniști,
 Vedeam valuri verzi de grâne, undoierea unei iniști,
 Capul greu cădea pe bancă, pereau toate-n infinit;
 Când suna, știam că Ramses trebuia să fi murit.*

(Mihai Eminescu, *Scrisoarea II*)

2. Ce este mai important în fragmentul de mai sus: informația transmisă ori modul cum se transmite această informație? Argumentează răspunsul.
3. Răspunde la aceeași cerință de la punctul 2, referindu-te, pe scurt, la textele literare și la textul nonliterar cuprinse în „Modulul 1 – Școala“.

STILUL ȘTIINȚIFIC

Stilul științific îndeplinește funcția de comunicare în domeniul științific. Se folosește în lucrări și documente științifice, în prelegeri, comunicări și expuneri, precum și la seminarii, colocvii și debateri de natură științifică.

Stilul științific se caracterizează prin următoarele trăsături:

- folosirea unei terminologii specifice domeniului abordat;
- respectarea normelor limbii literare;
- frecvența termenilor abstracti;
- operarea cu raționamente;
- caracterul obiectiv;

- lipsa de încărcătură afectivă;
- claritate, concizie, proprietate (= calitate a stilului de a reda exact ideea sau noțiunea exprimată);
- frecvența relativ mare a adjectivelor;
- folosirea cu predilecție a atributelor;
- tendința de utilizare a propozițiilor principale independente;
- frecvența relativ ridicată a propozițiilor subordonate atributive și complementive directe;
- utilizarea citatului ca punct de plecare sau ca element demonstrativ;
- argumentarea însoțită de mijloace extralingvistice (hărți, fotografii, tabele, grafice, statistici etc.).

EXERCIȚII

Demonstrează că fragmentul următor din *Școala la răscruce* este un text redactat în stilul științific:

Cunoașterea transmisă și reprodusă în școală spune multe nu numai despre învățământ, ci și despre societatea în care acesta funcționează. Seria întrebărilor ce pot fi formulate pe această temă este destul de lungă: ce cunoaștere este selectată? Cum este transmisă? Ce atitudini față de cunoaștere sunt formate și încurajate? Dar structurile operatorii și abilitățile intelectuale cât de mult sunt exersate, ce punți se stabilesc între cunoașterea educațională, cea științifică și cea socială? Există cumva o separare între timpul învățării și cel al utilizării cunoașterii, eventual al producerii cognitive? Ce relații se stabilesc între stratificarea socială și stratificarea (clasificarea) cunoașterii? Răspunsurile la aceste întrebări sunt departe de a fi uniforme în timpul și în spațiul social. Experiențele noastre de reformă a învățământului probează acest lucru.

NIVELUL LEXICO-SEMANTIC

RELAȚII SEMANTICE

1. SINONIMIA

Citește cu atenție textul:

Ticălosul nu cunoaște rușinea, orice ar face și orice s-ar vădi că a făcut. Este așadar nerușinat și fără obraz sau gros de obraz. Și nu arareori ticălosul este și grosolan, mitocan, mârlan, mojić, bādăran, nesimțit și neam prost.

(Petru Creția, *Despre ticăloși*, în „România liberă”, 27 mai 1994)

Ce trăsătură apropie între ele – din punct de vedere al sensului – cuvinte ca *grosolan, mitocan, mârlan, mojić, bādăran, țopârlan, nesimțit*?

Actualizarea cunoștințelor din gimnaziu

Cuvintele care au același înțeles sau aproape același înțeles, dar formă diferită se numesc **sinonime**. Ele pot fi substituite unul prin altul în context, fără a semnificația ansamblului să se schimbe.

Bogăția sinonimelor limbii române are cauze istorice: pe fondul originar latin, de-a lungul veacurilor, s-au suprapus cuvinte slave, maghiare, turcești și grecești. Din secolul al XIX-lea (prima jumă-

tate), multe cuvinte romanice, în special din franceză, au intrat în vocabular, „reromanizând” limba română. Adăugându-se celor vechi, aceste cuvinte au creat o mare diversitate sinonimică.

Există două categorii mai importante de sinonime:

a) **Sinonimele totale** (în număr mic) reprezintă acele cuvinte ale căror sensuri coincid perfect (de ex.: *soție – nevastă, amic – prieten, lexic – vocabular, cupru – aramă, cameră – odaie, speranță – nădejde*).

b) **Sinonimele parțiale** (o categorie numeroasă) sunt cuvintele al căror înțeles este aproape identic, fără a coincide total (de ex.: *cuvânt – discurs, tărie – fermitate, a trimite – a expedia* etc.). Ele au doar un sens comun și celelalte sensuri diferite, neputând fi înlocuite unele cu altele decât uneori (de ex.: *ciudățenie – bazaconie, bizarerie, bâzdăganie, curiozitate, drăcie, minunăție, năstrușnicie* etc.). În general, definiția termenilor din dicționarele explicative (de ex., în DEX) se sprijină pe sinonimia parțială.

EXERCIȚII

1. Scrie câte un sinonim pentru următoarele locuțiuni verbale/expresii: *a da seama, a-și da viața, a da în mintea copiilor, a ține minte, a sta de vorbă, a-și aduce aminte, a se face de râs*.
2. Indică pentru fiecare dintre următoarele cuvinte un sinonim neologic: *a îmbunătăți, poftă, cerere, nepăsător, stăruință, asemănător, înștiințare, cinstit*.
3. Caută expresii și locuțiuni care sunt sinonime cu următoarele cuvinte: *a pleca, a certa, a se strădui, a fugi*.
4. Grupează următoarele cuvinte pe serii sau perechi de sinonime: *a sfârși, înțeles, amabil, cert, act, tentant, semnificație, binevoitor, ispititor, document, accepție, sigur, a termina, hrisov, atrăgător, ademenitor*.

2. ANTONIMIA

Citește cu atenție textul:

*Pe când luna strălucește peste-a tomurilor
bracuri,
Într-o clipă-l poartă gândul îndărăt cu
mii de veacuri,
La-nceput, pe când ființă nu era, nici ne-ființă,
Pe când totul era lipsă de viață și voință,
Când nu s-ascundea nimica, deși tot
era ascuns...
Când, pătruns de sine însuși, odihnea
cel nepătruns.*

(Mihai Eminescu, *Scrisoarea I*)

Ce trăsătură diferențiază următoarele perechi de cuvinte din textul de mai sus din punctul de

vedere al sensului: *ființă – ne-ființă, nimica – tot, pătruns – cel nepătruns?*

Actualizarea cunoștințelor din gimnaziu

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită, opuse unul altuia în ceea ce privește sensul.

Antonimele pot fi exprimate:

1. prin cuvinte total diferite ca formă: *bătrânețe – tinerețe, a începe – a sfârși, a vorbi – a tăcea, a merge – a sta, mare – mic;*

2. printr-o pereche compusă din părți de vorbire de același fel, care diferă printr-un prefix: *corect – incorect, sărat – nesărat, avantajos – dezavantajos, normal – anormal.*

EXERCIȚII

1. Grupează antonimele din următoarea serie de cuvinte: *eșec, atracție, sigur, competent, nefolositor, incert, prejudiciu, util, victorie, repulsie, incompetent, benefic.*
2. Găsește cel puțin două antonime pentru următoarele cuvinte: *adevăr, agreabil, amăgire, a aproba, armonie, ascensiune.*
3. Indică antonimele neologice ale următorilor termeni: *diferit, tinerețe, a afirma, a permite, a se retrage, citeț.*
4. Indică un sinonim și un antonim pentru fiecare dintre următoarele cuvinte: *ameliorare, autentic, asemănător, ascendent, benefic, beneficiu.*
5. Identifică antonimele din acest text:

*Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi și nouă toate;
Ce e rău și ce e bine
Tu te-ntreabă și socoate;
Nu sprera și nu ai teamă,
Ce e val ca valul trece
De te-ndeamnă, de te cheamă
Tu rămâi la toate rece.*

(Mihai Eminescu, *Glossă*)

ELEMENTE DE FONETICĂ

ACCENTUL

*În zadar în colbul școlii,
Prin autori mâncați de molii,
Cauți forma frumuseții
Și îndemnurile vieții,
Și pe foile lor unse
Cauți taine nepătrunse
Și în slovele lor strâmbe
Ai vrea lumea să se schimbe.*
(Mihai Eminescu,
În zadar în colbul școlii...)

Precizează silaba pe care cade accentul în următoarele cuvinte: *școlii, autori, frumuseții, îndemnurile, nepătrunse, slovele, strâmbe*. Ce constăți în legătură cu locul unde cade accentul în aceste cuvinte: este fix sau variabil?

Actualizarea cunoștințelor din gimnaziu

Accentul este intensitatea mai mare a rostirii unei silabe a cuvântului față de celelalte silabe.

Silaba care poartă accentul se numește silabă accentuată.

Locul accentului în limba română este variabil. În mod frecvent, el stă pe ultima sau penultima silabă a cuvântului (*amár, manuál, măseá, arámă, bogăție*). Accentul poate cădea însă și pe silaba antepenultimă (*istórie, ínimă, márgine*) și rar, pe silaba de început a cuvântului (*válurile, vânturile, véverițele*).

Accentul propriu fiecărui cuvânt, care trebuie repetat în rostire, se numește accent silabic. De pildă, următoarele cuvinte se accentuează conform rostirii literare astfel: *bolnáv, caractér, dușmán, fenomén, sevér, ínvers*. Accentul silabic are rol lexical, pentru că deosebește cuvintele scrise la fel, dar diferite prin poziția accentului (omografe) (*paraléle – parálele, copii – cópii*), sau rol morfologic, pentru că diferențiază forme gramaticale, flexionare (*adúnă – adună, cântă – cântă*).

EXERCIȚII

1. Marchează accentul următoarelor cuvinte după modelul de mai sus, folosindu-te, acolo unde întâmpini dificultăți, de *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM) sau de *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX): *acvilă, apendice, arșiță, avariție, conductor, penurie, trafic, troiță, verigă, vestibul*.
2. Explică sensul următoarelor cuvinte care se scriu la fel, dar care se accentuează diferit (omografe):

ármă – arm†	benéficii – beneficii
bóxă – box†	cándidă – candid†
captívă – captiv†	cásă – cás†
cástele – castéle	cértă – cert†.
3. Precizează, prin rescriere, care dintre cele două variante de mai jos este admisă de normele ortoepice în vigoare:

áutomobíl – automóbil	avárie – avarie
butélie – butelie	edítor – editor
mátur – matúr	precéptor – preceptór
scrútín – scrutín	símbol – símból.

DESPĂRȚIREA CUVINTELOR ÎN SILABE

Desparte în silabe aceleași cuvinte (*zadar, colbul, școlii, autori, frumuseții, îndemnurile, nepătrunse, slovele, strâmbe*) din poezia lui Mihai Eminescu, arătând totodată regulile pe care le-ai aplicat pentru fiecare situație în parte.

Actualizarea cunoștințelor din gimnaziu

Despărțirea cuvintelor în silabe se face după următoarele reguli:

a) Consoana aflată între două vocale formează silaba cu vocala următoare: *ța-ră, dra-gă*.

b) Două vocale (alăturate) aflate în hiat aparțin unor silabe diferite: *a-ur, la-u-dă*.

c) Semivocalele *i* și *u* aflate între două vocale trec la silaba următoare: *do-uă, te-iul*.

d) Când două consoane alăturate se găsesc între două vocale, prima consoană aparține de obicei silabei dinainte, iar cealaltă – silabei urmă-

toare: *as-ta, car-te, mier-lă*.

Excepție: când prima consoană este *b, c, d, f, g, p, t, v*, iar a doua este *l* sau *r*, amândouă consoanele fac parte din silaba următoare: *ta-blă, ca-te-dră, a-flu-ent, a-ple-cat, Lo-tru, li-vră*.

e) Când între două vocale se găsesc trei sau mai multe consoane, prima consoană trece de obicei la silaba dinainte, iar celelalte la silaba următoare: *as-tru, con-ști-in-ță, lin-gvis-ti-că, con-stru-i*.

Excepție: grupurile *ct, cl* și *pt, pl* precedate de consoane se despart: *arc-tic, tinc-tu-ră, con-junc-ți-e, somp-tu-os*.

f) În cazul cuvintelor compuse, a celor derivate cu prefixe și a unor derivate cu sufixe, se preferă despărțirea în silabe care ține seama de elementele constitutive atunci când cuvântul e analizabil sau măcar semianalizabil: *in-e-le-gant* (nu *i-ne-le-gant*), *de-spre* (nu *des-pre*), *vâr-st-nic* (nu *vâr-stnic*).

EXERCIȚII

1. Desparte în silabe cuvintele:

- aceea, epopeii, roiau, leoaică;*
- ticsit, ungher, munte, capră, astăzi, activ;*
- obraz, acru, cadru, Africa, suplu, cupru, atlel, patru, covrig;*
- filtru, cinste, vârstă, aspru;*
- sculptor, somptuos, punctaj, sandvici, arctic;*
- anorganic, dezechilibru, inegal, nestabil, nestrămutat, sublinia.*

2. Desparte în silabe cuvintele din textul următor, explicând normele pe care le-ai aplicat în cadrul fiecărei situații:

De pe la St-Petru eu îmi luam ghiozdanul, îi treceam băierile pe după gât și colindam pe aceleași cărări din grădina noastră, zicând că am plecat la Școala Domnească.

(Barbu Delavrancea, *Domnul Vucea*)

COMUNICAREA

SITUAȚIA DE COMUNICARE.

ELEMENTELE SITUAȚIEI DE COMUNICARE (EMITĂTOR, RECEPTOR, MESAJ, COD, CANAL, CONTEXT)

Abilitatea de a comunica influențează statutul social și profesional al fiecăruia dintre noi. Ca să ocupăm un anumit post, suntem chemați la un interviu, ca să obținem un rezultat pozitiv la o anumită solicitare de natură individuală sau colectivă, trebuie să avem deprinderea de a negocia, iar menținerea unor bune relații cu semenii noștri depinde, printre altele, și de felul în care știm să vorbim cu aceștia și să-i ascultăm.

Comunicarea este un proces de transmitere a unui mesaj de la o sursă către o destinație, folosindu-se un anumit cod și un anumit canal. **Codul** prin care se realizează în mod curent comunicarea între persoane este limba folosită de comunitatea respectivă.

Prototipul comunicării îl reprezintă conversația. Aceasta implică două roluri de bază: cel de **emittător** (E) – persoana care vorbește –, și cel de **receptor** (R) – persoana căreia i se adresează emittătorul. În conversația curentă, fiecare participant (locutor, interlocutor sau colocutor) își asumă, pe rând, unul dintre roluri (fiecare este, succesiv, emittător și receptor). Emittătorul trimite un **mesaj** (M), care trebuie să ajungă la receptor. Pentru ca să aibă loc o comunicare, acest mesaj trebuie decodificat de receptor:

E M R.

Când într-o conversație sunt prezente mai multe persoane, e posibil ca una sau mai multe să nu participe la discuție, întrucât doar asistă, fără a interveni. Ele reprezintă auditorul sau grupul auditorilor.

Pentru a ajunge de la emittător la receptor, mesajul are nevoie de un **canal** de transmitere (telefonul, poșta electronică, faxul în comunicarea rapidă la distanță, scrisoarea, telegrama în comunicarea scrisă).

Intervențiile oricărei persoane într-o conversație trebuie să fie adecvate datelor specifice fiecărei situații de comunicare. În comunicare un rol important îl deține contextul prin următoarele componente: participanți, loc și moment.

Cel care vorbește (E) trebuie să evalueze relația care există între el și cel căruia i se adresează – destinatarul intervenției (R). O astfel de evaluare presupune luarea în considerație a identității destinatarului, a poziției sociale a acestuia (superioară, inferioară sau egală ca vârstă, profesie, grad de instrucție, funcție etc.) în raport cu emittătorul. Astfel, un elev vorbește într-un anumit fel cu profesorul, altfel cu fratele ori cu colegul său, altfel cu părinții. Contează, de asemenea, dacă adresarea se face având în vedere poziția oficială a persoanei respective sau cea de simplu individ; într-un cadru oficial, comunicarea funcționează altfel decât într-un cadru privat. Cu alte cuvinte, într-un cadru oficial discuția este întotdeauna inițiată de persoana cu statut superior, pe când, într-un cerc privat, oricine poate interveni în discuție, când are ceva de spus.

Situația de comunicare exercită o influență considerabilă asupra modului nostru de exprimare, cât și asupra interpretării spuselor noastre de către receptor.

EXERCIȚII

1. Alege-ți ca interlocutor colegul (colega) de bancă și poartă cu el (ea) o conversație axată pe unul dintre următoarele domenii:
 - muzică: formația preferată;
 - literatură: scriitorul care-ți place cel mai mult;
 - TV: ultima emisiune muzicală reușită;
 - cinematografie: actorul preferat / actrița preferată;
 - sport: disciplina sportivă favorită.
2. Stabilește elementele situației de comunicare (emițător, receptor, mesaj, cod, canal, context) în fragmentul de mai jos:

Când intrai în clasă văzui o vergea lungă, galbenă și lucioasă, rezemată de masa profesorului, a Domnului.

Domnul – un om nalt, slab, cu barba rară și înspicată.

Domnul era încruntat și galben.

Domnul striga pe băieții c-un glas ascuțit.

Băieții stau ca sfinții în bănci. Vro trei, cu urechile roșii și aprinse ca focul, în genunchi, lângă o tablă neagră; lacrimile le picurau în cărțile deschise și aduse la vârful nasului.

Vergea, lăcrâmi, urechi roșii, Domn uscat și nalt... Să dusesse curajul!... Dârdâiam. Și frate-meu, după ce vorbi încet cu profesorul, îmi șopti:

– O să te asculte, să spui tare și deslușit.

Și plecă. Îmi venea să mă iau după dânsul. Și n-am plâns, nu de rușine, ci de frică.

Domnul se uită la mine cu niște ochi osteniți. Intrasem în pământ. Când deschise gura, mi se păru că mă și înghite.

– Ei... băiete... de câți ani ești?

– De opt... am împlinit la Sân-Petru...

3. Citește cu atenție fragmentul următor:

Termometrul spune la umbră 33° Celsius... Sub arșița soarelui, se oprește o birjă în strada Pacienției, la numărul 11 bis, către orele trei după-amiaz'. Un dom se dă jos din trăsură și cu pas moleșit s-apropie de ușa marchizei, de unde pune degetul pe butonul soneriei. Sună o dată... nimic; de două ori, de trei... iar nimic; se rezimă în buton cu degetul, pe care nu-l mai ridică... În sfârșit, un fecior vine să deschidă.

În tot ce urmează, persoanele toate păstrează un calm imperturbabil, egal și plin de dignitate.

Domnul: Domnu-i acasă?

Feciorul: Da, dar mi-a poruncit să spui, dacă l-o căuta cineva, c-a plecat la țară.

D.: Dumneata spune-i c-am venit eu.

F.: Nu pot, domnule.

D.: De ce?

Desen de M.C. Escher

Desen de M.C. Escher

Scenă dintr-o schiță
a lui I.L. Caragiale

F.: E încuiată odaia.
D.: Bate-i, să deschidă.
F.: Apoi, a luat cheia la dumnealui când a plecat.
D.: Care va să zică, a plecat?
F.: Nu, domnule, n-a plecat.
D.: Amice, ești... idiot.
F.: Ba nu, domnule.
D.: Zici că nu-i acasă?
F.: Ba-i acasă, domnule.
D.: Apoi, nu ziseși c-a plecat?
F.: Nu, domnule, n-a plecat.
D.: Atunci e acasă.
F.: Ba nu, dar n-a plecat la țară, a ieșit așa.
D.: Unde?
F.: În oraș!
D.: Unde!?
F.: În București.
D.: Atunci să-i spui c-am venit eu.
F.: Cum vă cheamă pe dv.?
D.: Ce-ți pasă?
F.: Ca să-i spui.
D.: Ce să-i spui? de unde știi ce să-i spui, dacă nu ți-am spus ce să-i spui? Stai, întâi să-ți spui; nu te repezi... Să-i spui când s-o-ntoarce că l-a căutat...
F.: Cine?
D.: Eu.
F.: Numele dv.?...
D.: Destul atâta! mă cunoaște dumnealui... suntem prieteni...
F.: Bine, domnule.

(I.L. Caragiale, *Căldură mare*)

paciență, s.f. – răbdare, calm; îngăduință

marchiză, s.f. – încăpere cu (acoperiș și) pereți având numeroase geamuri, așezată la intrarea unei case

imperturbabil, adj. – liniștit, stăpân pe sine, care nu poate fi tulburat de nimic

dignitate, s. f. – demnitate

- Stabilește elementele situației de comunicare din textul de mai sus.
- Precizează în ce măsură receptorul decodează mesajul.
- Ce nu funcționează în schema E M R?
- Motivează cauza/ cauzele pentru care actul comunicării nu poate avea loc.

COMUNICAREA SCRISĂ

REZUMATUL

Actualizarea cunoștințelor din gimnaziu

Rezumatul este o prezentare, pe scurt, a unui text. Pentru a realiza un rezumat, este necesar să se respecte regulile ce vizează relația dintre textul original sau textul-bază (cel de la care se pornește) și textul secund (rezumatul propriu-zis). Întrucât rezumatul este alcătuit cu intenția precisă de a cuprinde informația esențială din textul original, trebuie să urmărim în redactarea lui câteva dintre exigențele acestui tip particular de text:

- relevarea ideilor principale, printr-un proces de ierarhizare cu privire la ceea ce se include și ce se exclude;
- concentrarea informației, fără a se elimina părți importante ale textului;

- transformarea structurilor dialogale;
- eliminarea figurilor de stil;
- excluderea termenilor expresivi și recurgerea la termeni neutri;
- substituirea cuvintelor ori a construcțiilor aparținând registrelor arhaic, regional, popular, familiar etc. cu termenii corespondenți din limba literară actuală.

Pornind de la textul original, rezumatul trebuie să fie o compoziție independentă, coerentă și unitară pentru a fi înțeleasă de către un cititor care nu cunoaște sau nu are acces la textul-bază. Rezumatul este un text personal, în care autorul formulează ideile cu propriile cuvinte.

EXERCIȚII

1. Scrie în maximum 20 de rânduri rezumatul fragmentului din manual al nuvelei *Domnul Vucea* de Barbu Delavrancea.

Pentru a realiza acest lucru parcurge următoarele trei etape:

- pregătirea rezumatului (recitirea textului cu scopul de a identifica principalele elemente: momente importante ale acțiunii, personaje, spațiul și timpul narațiunii etc.);
 - redactarea rezumatului (respectarea exigențelor prezentate mai sus);
 - corectarea și definitivarea rezumatului (urmărirea logicii prezentării, surprinderea esențialului, claritatea exprimării, respectarea normelor de ortografie și punctuație).
2. După ce ai parcurs aceste etape schimbă caietul cu acela al colegului/ colegei de bancă și urmărește dacă a respectat cerințele unei bune rezumări a acestui text narativ.

TEST DE EVALUARE PENTRU MODULUL 1

La 1852, în ziua când s-a sfințit paraclisul spitalului din Târgul Neamțului și s-a deschis școala domnească de acolo, eu, împreună cu alți băieți, isonari ai bisericii, stam aproape de Ghica-vodă, care era față la acea serbare, înconjurat de o mulțime de lume, și nu ne mai săturam privindu-l. Și el, frumos la chip și blând cum era, văzându-ne pe mai toți de-a rândul îmbrăcați cu cămeșuice cusute cu bibiluri și albe cum e helgea, cu bondițe mândre, cu ițari de Țigaie și încălțați cu opincuțe, spălați curat și pieptănați, cu rușinea zugrăvită în față și cu frica lui Dumnezeu în inimă, aruncă o privire părintească spre noi, și zise:

– Iată, copii, școala și sfânta biserică, izvoarele mângâierii și ale fericirii sufletești; folosiți-vă de ele și vă luminați, și pre Domnul lăudați!

Aceste vorbe, rostite de gura domnească, au brăzdat adânc inima norodului adunat acolo, și fără întârziere școala s-a umplut de băieți doriți de învățătură, între care eram și eu, cel mai bun de hârjoană și slăvit de leneș. Leneș fără pereche mă făcusem, căci mama, după câtă minte avea, nu se îndura să mai trimeată acum nici la o cofă de apă, numai să învăț carte și să mă fac popă, ca părintele Isaia Duhu, profesorul nostru.

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Mic dicționar explicativ

paraclis, subst. n. – capelă ortodoxă

isonar, subst. m. – persoană care ține isonul (la biserică)

bibiluri, subst. n. – cusătură cu colțișori (aplicată la guler, la mâneci sau la poalele cămășii)

cum e helgea, expr. – foarte alb

bondiță, subst. f. – (reg.) pieptar

1. Încadrează fragmentul de mai sus într-un gen literar. **5 p.**
2. Identifică tema textului. **5 p.**
3. Precizează dacă fragmentul este un text literar sau nonliterar. **10 p.**
4. Indică silaba pe care cade accentul pe următoarele cuvinte: *isonar*, *bondiță*, *biserică*, *domnească*, *învățătură*. **10 p.**
5. Identifică, pe baza textului, o trăsătură a stilului artistic. **10 p.**
6. Comentează semnificația cuvintelor lui Ghica-vodă:
– *Iată, copii, școala și sfânta biserică, izvoarele mângâierii și ale fericirii sufletești; folosiți-vă de ele și vă luminați, și pre domnul lăudați!* **10 p.**
7. Indică două trăsături ale lui Nică puse în evidență de autor. **10 p.**
8. Numește două trăsături ale stilului științific. **10 p.**
9. Redactează în stil științific un text de circa 10 rânduri având ca temă „Școala” în care să prezinți locul unde tu înveți. **20 p.**

Din oficiu: **10 p.**

Total: **100 de puncte**